

(морської) економічної зони України Адміністрація Держкордонслужби; Наказ, Інструкція від 21.10.2003 № 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-03#Text>.

15. Про затвердження Інструкції про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України МВС України; Наказ, Інструкція від 19.10.2015 № 1261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1391-15#Text>.

16. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення «Корпус оперативно-раптовий дії» МВС України; Наказ, Положення від 26.11.2018 № 958. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1436-18#Text>.

17. Про затвердження Положення про порядок застосування вогнепальної зброї: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 12.10.1992 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-92-%D0%BF#Text>.

18. Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану: Постанова КМУ, Порядок від 15.04.2022 № 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2022-%D0%BF#Text>.

19. Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони: Вища рада правосуддя; Рішення, Положення від 04.04.2019 № 1052/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19#Text>.

20. Російське вторгнення в Україну (з 2022). URL: <http://surl.li/unrur>.

Соловійов Едуард Петрович,

докторант Національної академії внутрішніх справ

СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

В умовах сьогодення небанківський фінансовий сектор формують страхові компанії, кредитні спілки, фінансові компанії та ломбарди, значно менший за обсягом активів ніж банківський. Крім згаданих фінансових установ, фінансові послуги також надають юридичні особи – лізингодавці, що не є фінансовими установами. Досвід розвинених країн свідчить, що при ефективному функціонуванні небанківських фінансових інститутів досягається

значний економічний ефект, що проявляється у спроможності ефективно впливати на зростання обсягів інвестиційних ресурсів в економіці країни, задовольняючи потреби економічних суб'єктів у необхідному капіталі. Даний напрямок є особливо актуальним для України в сучасних умовах становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки та її фінансової системи [1].

Однак, на ринку фінансових послуг функціонують небанківські фінансові установи (НФУ), діяльність яких не відповідає ліцензійним вимогам, загостренню ситуації також сприяє нерозвинута система державного регулювання і контролю, правова розбалансованість учасників фінансового ринку та інші об'єктивні чинники. Більше того, з 1 січня 2024 року вступив в дію закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [2] й встановив чіткі вимоги до роботи фінустанов, а воєнні дії негативно вплинули на терміни та якість звітування, сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, зокрема НФУ активно використовуються для легалізації, конвертації грошових коштів, приховування незаконної господарської діяльності тощо.

Критеріями класифікації типових слідчих ситуацій, С. С. Чернявським обрано: обсяг та характер початкових даних, якими володіє слідчий на момент внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; зміст вихідної інформації про подію кримінального правопорушення та винних осіб; характеристика джерел надходження первинної інформації про кримінальне правопорушення та ступінь поінформованості зацікавлених осіб про хід та результати розслідування [3, с. 122].

З урахуванням чинника інформаційної визначеності можливо виокремити три типові ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень у сфері діяльності НФУ: 1) відомий факт вчинення кримінального правопорушення, що потребує відповідного реагування правоохоронних органів, проте вихідна інформація не містить даних про особу, яка його вчинила (наприклад, виявлення незаконного отримання кредиту НФУ); 2) відома особа, яка, ймовірно, вчинила кримінальне правопорушення, необхідно встановити кримінальний характер цього діяння, а також те, чи містить воно всі необхідні елементи складу кримінального правопорушення (ця ситуація найчастіше виникає в разі виявлення ознак злочину правоохоронними органами); 3) відома факт вчинення кримінального правопорушення та особа, яка його вчинила (необхідно встановити наявність чи відсутність підстав для початку досудового розслідування) [3, с. 124-125].

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень про кримінальні

правопорушення у сфері діяльності НФУ дозволило виділити й такі типові слідчі ситуації ситуацій початкового етапу розслідування:

І) розпочато кримінальне провадження відносно працівника НФУ – на підставі наданої Національним банком України до правоохоронних органів заяви про протиправні дії з коштами. Головним фактором, що обумовлює специфіку формування даної ситуації є те, що вчинення кримінальних правопорушень відбувається під прикриттям цивільно-правової угоди, і кримінальне протиправне діяння таким чином, маскується під невиконання її умов суб'єктом небанківської діяльності. Особливості ситуації полягають і в тому, що ініціатором внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань виступає кредитор, який зацікавлений у виявленні кримінального правопорушення та відшкодуванні заподіяної шкоди;

ІІ) розпочато кримінальне провадження на підставі матеріалів ревізії діяльності НФУ, проведеної Державною аудиторською службою України або за ініціативою контролюючих, правоохоронних органів. У цій ситуації проводяться службові розслідування, які оформляються актами службових перевірок. В них систематизуються наступні документи: «кредитна справа»: кредитний договір між банком і НФУ, документи, надані НФУ, про фінансовий, майновий стан, про наявність небанківських фінансових угод тощо; 2) матеріали перевірки достовірності документів, наданих Національному банку України з боку НФУ; 3) пояснення службових осіб та працівників банку щодо обставин укладення договору та перерахування коштів на рахунок НФУ [5].

Найбільш значущим представляється розгляд слідчих ситуацій, що складаються в залежності від позиції підозрюваного у кримінальному провадженні:

1) підозрюваний повністю визнає свою провину у вчиненому кримінальному правопорушенні. Основний напрямок розслідування у такій ситуації – закріплення та вивчення доказів від уже встановлених джерел, що забезпечується проведенням допиту підозрюваного, свідків, потерпілого, призначенням криміналістичних експертиз, оглядом речових доказів, проведенням інших слідчих (розшукових) дій;

2) підозрюваний визнає факт вчинення неправомірних дій, але при цьому заперечує умисел на вчинення привласнення коштів, або їх легалізацію тощо. Основний напрямок розслідування – доведення умислу у підозрюваного на вчинення протиправного діяння та заподіяння банку матеріальних збитків;

3) підозрюваний повністю заперечує свою причетність до

злочинної події або відмовляється від дачі показань. Основний напрямок розслідування – встановлення причетності підозрюваного до вчиненого кримінального правопорушення [5, с. 194]. У тому випадку, коли затриманий відмовляється давати показання, зусилля слідчого та оперативних працівників повинні бути спрямовані на отримання інших доказів, що підтверджують причетність особи до вчинення кримінальних правопорушень у сфері діяльності НФУ.

Таким чином, на початковому етапі розслідування слідчий повинен вирішити основне завдання – встановити підозрювану особу та довести її вину. У загальному, послідовність та спрямування початкових слідчих (розшукових) дій залежить від ситуацій залежно від характеру вихідної інформації; встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; ступеня поінформованості зацікавлених осіб про перебіг і перспективи розслідування; обсягу зібраних доказів. Отримані необхідні дані про типову слідчу ситуацію зумовлюють порядок (програму) збирання стороною обвинувачення доказів учинення кримінальних правопорушень у сфері діяльності НФУ шляхом проведення комплексу пов'язаних єдиним тактичним задумом слідчих (розшукових), інших процесуальних дій та організаційних (контрольних) заходів.

Список використаних джерел

1. Буга Г. С. Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Одеса : Гельветика, 2022. 404 с.
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон від 14.12.2021 р. № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
3. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джузи. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 264 с.
4. Фінагеев В. О. Розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним доступом до банківських рахунків: дис...канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. 300 с.
5. Трач С. С. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в Україні : монографія. 2023. 380 с.